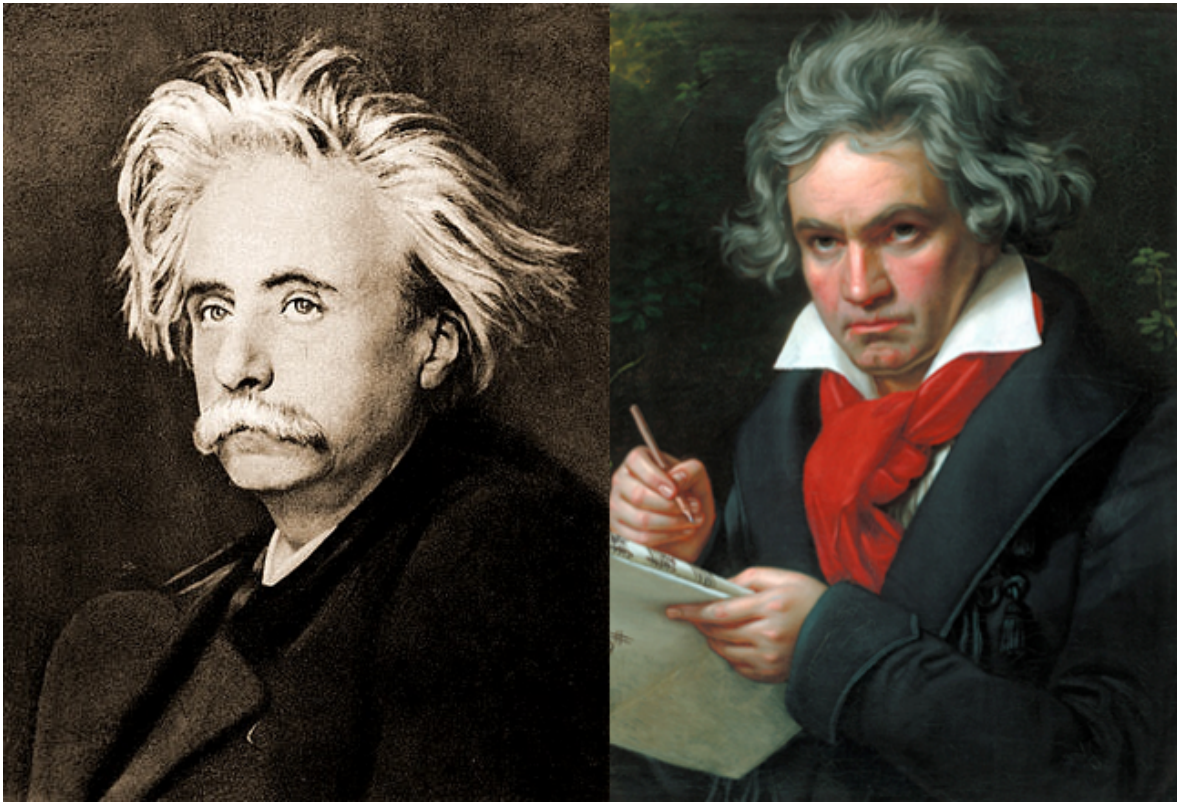

PROGRAMA núm. 15

“dos romàntics que canten a la mort”

E. GRIEG

L. van BEETHOVEN

[TEMPORADA III]

JOSB *Passió per la música*

JOVE ORQUESTRA SIMFÒNICA DE BARCELONA

E. GRIEG

E. GRIEG – Marxa Funeral en memoria de Rikard Nordraak, op. 46, (1866)

(n. 15 de juny de 1843, Bergen (Noruega) / m. 20 de setembre de 1907 (Noruega))

Instrumentació: flautí, flauta, 2 oboès, 2 requintos (Eb), 2 clarinets (Bb), 2 fagots, 2 trompes, 4 trompetes, 3 trombons, 2 tubes, timbales i percussió.

Durada: aprox. 8 minuts.

Dedicació: Al compositor i bon amic personal Rikard Nordraak

Edvard Grieg va compondre la seva marxa fúnebre en memòria de Rikard Nordraak l'any 1866, i la va escriure en honor del seu amic i compositor noruec Rikard Nordraak, que havia mort al març d'aquell mateix any als 23 anys. Sens dubte la mort sobtada del seu bon amic -degut a una pulmonia mal curada que es complicà derivant en tuberculosi- li degué causar gran tristesa i estupor ja que tenien la mateixa edat, i sobretot perquè a tots dos se'ls obria un futur brillant com a músics i compositors. Rikard Nordraak estudià música a les ciutats de Copenhaguen, Oslo i Berlín, sent deixeble de Kiel i de Kullah, i s'especialitzà en piano, orgue i composició. Fundà junt amb C. F. E. Horneman i G. M. Hansen la societat musical *Euterpe*. Entre les seves composicions destaquen les obres escèniques, com la que porta a fi Maria Stuart in Skotland de Bjørnson (el qual era nebot seu) i Sigurd Slembe, algunes obres per a piano i corals i el la peça per a cor mixte *Ja, vi elsker dette landet* ("Si, estimem aquesta terra", l'any 1864, amb text de Bjørnson), que posteriorment passaria a convertir-se en l'himne nacional noruec. Sen dubte Grieg devia estimar molt el seu amic ja que no va trigar gaire en escriure aquesta marxa fúnebre a la seva memòria. Inicialment escrita per a piano en la tonalitat de la menor (1867), fou posteriorment arranjada per a grup de vent l'any 1878. Segons sembla Grieg estimava molt aquesta petita peça i la duia a sobre en els seus nombrosos viatges, inclús en una carta va demanar que fóra interpretada en el seu propi funeral. Així va ser. L'obra al llarg del temps va rebre l'interès d'altres compositors, com per exemple Geoffrey Emerson, que també varen realitzar diferents versions i arranjaments. En concret, la versió que es va tocar a l'enterrament de Grieg fou escrita pel seu company i col·lega Johan Halvorsen. La marxa comença d'una manera pausada i relaxada, amb uns acords escrits al metall pianíssim que son doblats pels clarinets i fagots. Ja des de l'inici hi trobem alternats els ritmes binaris i ternaris tan

característics de les marxes fúnebres clàssiques. També cal remarcar el contrast constant entre els modes majors i menors i els jocs d'ombres i de llum que el compositor aconsegueix a través del color de les diferents harmonies contrastades. Després dels primers vuit compassos on el compositor va creant i acumulant tensió a través de la direccionalitat melòdica i rítmica de la peça arribem al primer clímax important de l'obra, un tutti fortíssim que el compositor marca "con tutta forza", on la percussió, especialment els plats i el bombo juguen un paper fonamental per reforçar el dramatisme del moment. Arribats al clímax el que fa el compositor és repetir de manera expansiva el tema principal més marcadament rítmic, les tres negres seguit del treset de semicorxeres. Aquesta primera part de la marxa retorna a l'estat inicial més relaxat a través d'un diminuendo molto que coincideix amb unes harmonies més cromàtiques i l'aparició del color de la caixa amb bordons, afegint l'element del color distintiu de tota marxa fúnebre clàssica. Tot seguit trobem un segon tema, en la part central de la marxa, encomanat a l'oboè, un tema dolç i melancòlic, escrit aquí en la tonalitat major, que sens dubte reconforta i alleuja el neguit i la transcendència acumulada en la primera part de la peça. La sonoritat pastoril i lluminosa de l'oboè ens aporta un moment de pau i serenitat extraordinària. El contrast és absolutament magistral i ens acosta al Grieg més líric i sensible. En acabar la frase de l'oboè es repeteix amb els doblatges de la flauta i la trompeta per després alternar aquest segon tema amb el primer, però això sí, descarregat del dramatisme anterior. Aquí els dos temes s'entrellaçen d'una manera generosa i tranquil·la que ens durà de nou, a través de la indicació "Marcia da Capo" a l'inici, i de nou al tema principal més transcendent que ens evoca irremediablement a les ombres, les tenebres i a l'obscuritat més fonesta del destí final, la mort. Cal remarcar la bellesa del darrer compàs de la represa, un crescendo i diminuendo en la darrera nota, que esdevé el darrer sospir del compositor.

L. van BEETHOVEN

L. v. BEETHOVEN – Simfonia núm. 3, op. 55, en Mi bemol major “Heroica” (1804)

(n. 17 desembre de 1770, Bonn / m. 26 març de 1827, Viena)

Instrumentació: 2 flautes, 2 oboès, 2 clarinets, 2 fagots, 3 trompes, 2 trompetes, timbals, cordes.

Durada: aprox. 50 minuts.

Estrena: el 7 d'abril de 1805 en el Theater an der Wien de Viena, amb el mateix compositor a la batuta.

I - Allegro con brio

II - Marcia funebre: Adagio assai

III - Scherzo: Allegro vivace

IV - Finale: Allegro molto

Coneguda amb el sobrenom de Heroica, aquesta simfonia és considerada per molts com un referent fonamental del pas del classicisme al romanticisme, ja que trenca amb diversos esquemes de la simfonia clàssica. Beethoven va començar a compondre aquesta simfonia cap al 1802, durant la seva estada a Heiligenstadt, i la va finalitzar entre la primavera de 1803 i el maig de 1804. La primera audició privada es produí probablement cap al mes d'agost d'aquell mateix any, a casa del príncep Joseph Franz von Lobkowitz, a qui finalment va ser dedicada. Alguns consideren que una "marxa fúnebre" va substituir la "marxa triomfal" que constituïa el segon moviment, i que aquesta "marxa triomfal", que constituïa el segon moviment, es va convertir en l'últim moviment de la Quinta simfonia. L'obra va forjar la llegenda de Beethoven com a defensor dels drets humans, admirador de la Revolució Francesa i divulgador de la germandat entre les persones. Cap al 1804 Napoleó Bonaparte, gràcies a les seves gestes militars havia aconseguit prou popularitat a França per declarar-se emperador. A Viena, Ludwig van Beethoven havia aconseguit prou amargor del moviment de poder de Napoleó que va agafar la portada de la seva nova simfonia i va estripar el nom de l'Emperador amb un ganivet prou fort com per fer-li un forat al paper, i la va estripar. Si un heroi sorgeix de les pàgines de la tercera sinfonia de Beethoven, és el propi compositor. Parlant estrictament en minuts i segons, l'Eroica és gairebé el doble que qualsevol simfonia escrita abans. Parlant estrictament en substantius descriptius com amplitud i abast, l'Eroica és gairebé mil vegades més monumental que qualsevol simfonia que la precedeixi. La peça comença amb dos simples acords inicials en mib, seguit d'un tema en els violoncel·ls que simplement esbossen la tríade major... aquests primers set compassos de la peça, esdevenen sorprenents i inquietants. Després d'una exposició que encara resulta força concisa i clàssica en proporció, ens duu a la secció del desenvolupament. Tot aquest desenvolupament acaba amb l'anèctoda de l'entrada falsa del tema principal de la trompa que ja aleshores va causar incredulitat. Inclús per a l'estudiant de Beethoven, Ferdinand Ries, qui va

desfermar l'ira del compositor en suggerir que era un error. La gema de la simfonia és el segon moviment Adagio, una èpica marxa fúnebre en do menor. Beethoven havia fet una mica d'experimentació amb la marxes fúnebres, en la seva Sonata no. 12 per a piano de l'any 1801. El tema de la marxa fúnebre en si té dues seccions contrastades, una amb ritmes puntejats i l'altre amb una sensació de *legato* més fluïda. Es tracta d'una música d'immens dolor i profunda tristesa, el tipus que sent a la tomba d'un estimat amic. Aquesta tristesa es veu mitigada breument per una secció més radiant escrita en do major, però la marxa fúnebre torna ràpidament i ens descendeix fins a profunditats encara més insospitades d'un dolor intens en una doble fugida tan apassionada com absolutament desesperant. El moviment acaba amb una certa visió de consol, però en darrera instància, descansa finalment en la irremediable desesperació de l'inici. Una altra de les novetats que Beethoven presenta a Eroica és l'addició d'una tercera trompa, fent-ne un bon ús en el tercer moviment. Aquest scherzo és d'una gran energia i força motora. El trio, fidel al seu nom, presenta les tres trompes en una música que recorda els seus primers usos, anunciant el començament de la gran cacera. El scherzo, da capo, torna i conclou amb una breu coda que condueix gairebé sense pausa al quart moviment. L'Allegro que conclou la sinfonia és un tema i variacions basades en la música del ballet de Beethoven “Les Criatures de Prometeus”. És un viatge extraordinari i inusual per un paisatge musical increïblement divers, des dels solos virtuosics fins a la música de ball rústica, campesina i tots els punts intermedis. Just quan la música ha arribat al seu punt d'ebullició, el tema apareix com un bell coral en els vents de fusta i culmina en un himne grandios en l'orquestra completa brillantment ampliada. El moviment i la simfonia es tanquen amb una coda molt emocionant que aporta l'estat d'ànim tan lluny com li és possible de la tristor de la marxa fúnebre. De vegades els canvis històrics necessiten molt de temps per a gestar-se i el progrés en general evoluciona lentament, però aquesta simfonia representa un pas de gegant en la història de la música i l'evolució de la simfònica orquestral i potser és el paradigma i l'exemple del procés de maduració més contundent i sobtat. En menys d'una hora, el món va canviar.